

Leja Forštner z Milanom Jesihom

Forštner: Kar nekaj let smo čakali na vašo novo pesniško zbirko, nato pa ste nas v pičlega pol leta razveselili s kar dvema, *Tako rekoč* (2007) in *Mestom sto* (2008), za kateri kritiki ugotavljajo, da sta precej komplementarni in je torej gradivo zanju (najbrž) nastajalo hkrati. Kaj nam lahko torej poveste o nastanku in/ali zasnovi obeh zbirk?

Jesih: Res je. Med pesmimi, ki sem jih potem naslovil *Tako rekoč*, se je nenadoma nabralo preveč takšnih z motivi mesta, ki pa so bile hkrati dovolj različne med seboj, da sem jih raje razvrstil v samostojno knjigo.

Pesmi iz obeh knjig sem napisal po *Jambih*, ki so izšli leta 2000. Zasnova je bila, kot se mi vsakokrat naplete, čisto drugačna; kovač sem bolj butalski: če je "plosnato", je lopata. Saj če bi znal kaj narediti natančno po zamisli, bi me morda že med delom minil tisti neprikljivi in neubranljivi zagon, ki me delovno preživlja še po desetletjih. Saj to je v mojem metjeju tako dražljivo: nenadoma pesem (ali kaj dialoškega, kakšen dramolet) sama izkazuje voljo, da bi si poiskala iztek, in zdaj je čas, da ji strežem, krotim neprave besede, ki se silijo, in jih odganjam, iščem in snubim prave besede, slike, obrate, potke ... Seveda ne vem, kako se bo končalo, ampak ko se pošteno začne, neomajno vem, da hoče h koncu in da bo iz tega pesem.

Forštner: Zbirki *Tako rekoč* in *Mesto sto* zaznamuje zaostren postmodernizem v obliki trpkega tona pesmi, ki ga določa (predvsem) specifična izjavljalska strategija v poeziji obeh zbirk, saj se v njej prvoosebni glas (še bolj) umika in ostaja le kot poročani govor. Izraz česa je takšen ton vaše poezije?

Jesih: Ko mlad človek začenja, bolj misli nase kot na delo; kriči: "Lejte, tu sem!" Pozneje pa ponižno šepeta: "Lejte, kaj sem našel." To je najbrž tisto, kar se hoče izraziti. Pred štirimi desetletji je neki drug človek pisal čisto drugačne, nekakšne modernistične pesmi; tisto, v čemer sem koreninil, je bil seveda čisto drugačen substrat, in zdaj ga ni več, pa tudi modernizma

Milan Jesih

je že lep čas evidentno konec. Moj civilni poloviček mu je pripadal glasno in ponosno. Zdaj si človek o postmodernizmu in blodnjaku njegovih definicij lahko misli svoje, lahko jih tudi ignorira, tako kot jih rimski elegiki, provansalski trubadurji in tako naprej. Je pač po modernizmu post-. Zavezan nisem v tem smislu ničemur.

S prvo osebo imam kar nekaj težav; če znamenito Jančarjevo, da je biti srečen nespodobno, malo pretuhtam, bi se zahahljal, da že samo biti ni čisto "manirlih". Seveda vem – in vsevdilj zaman učim –, da pesemska prva oseba ni avtor; tudi če se ponuja – in uči –, kot da bi bil, ga je manj kot v kratkem telefonskem kontaktu tujca s tujcem in še bolj je prenarejen. Vendar sem ta čas, tudi kot bralec, te prvoosebne vizure malo sit in malo ustrašen.

Po drugi strani pa vem, človek ima v svojem oklepu en sam vizir; navsezadnje si dedec, ki si zjutraj kuha čaj, in rokodelec, ki potem išče besede, da bi jih vnizal v pesem, v nekem presečnem volumnu delita isto zavest in sta cimra precej na tesnem, po domače rečeno, kar naprej sta si v napoto, se zaletavata, kar naprej morata stopati drug čez drugega. Če civilni vretenčar to skupnost zanika, seveda pozira in laže, to pa je grdo; pesnik, ki zanj lepo pa grdo ne velja, pa ravna butasto, če se poskuša odreči debelemu leksikonu s zajetnim fundusom prigod in sranj enega življenja, tudi če ni to življenje nič posebnega. Butasto pa niti za pesnika ni dobro.

Po tretji strani pa: kdo pa sem, da bi razumel vse, kar se mi v tem stanovanju dogaja. Kje bi bila pa kakšna avantura, če bi mi bilo vse jasno? Ta čas pač ne pišem v prvi osebi; ampak ne gre drugače: čeprav predsodke prepoznamo kot predsodke, moramo z njimi včasih ravnati kot z dejstvi. Zaradi ljubega miru.

Forštner: V obeh zbirkah vladajo štirivrstičnice, s katerimi ste že v *Jambih* nakazovali zavesten odmik od oblike soneta. Pomeni to vaše (dokončno) slovo od "stroge dame", kakor ste to formo nekoč sami poimenovali?

Jesih: Ne vem. Nikoli ne reci ... kaj že? Sicer pa je razlika v obsegu majhna. (Saj Angleži niso tako natančni, sonet rečejo tudi podobno dolgim pesmim.) Z moje strani pesmi je pogled mogoče drugačen. Obrt je ista, vmes pa je več kot dvajset let, tretjina mojega dozdejšnjega časa; vse je enako in hkrati čisto drugače. O poeziji ne mislim, da zori (in gnije) s človekom; res pa je, da imata omenjena sostanovalca en sam, skupen fundus skušanj, budalosti in sanj.

Forštner: Pomeni to, da ste zdaj tudi korak bliže Veliki pesmi, t. i. pesmi o ničemer?

Jesih: Glede Velike pesmi ne vem, ali sem ji kaj bliže; mislim, da krožim okoli nje, ali se radij kaj manjša, pa s prostim očesom ne znam presoditi. Sploh pa je to bolj ideja, mogoče celo domislek, podobno kot o približevanju poezije glasbi: cilj je potovanje.

Forštner: V zbirki *Mesto sto* ni spremne besede ali zahvale. Nekateri v tem vidijo zelo "zgovorno" potezo, v smislu reka "dobro blago se samo hvali", spet drugi menijo, da ste samo želeli, da bralca res nič ne bi odvrnilo od poezije same. Kdo ima prav?

Jesih: Nekoč spremne besede pri novih zbirkah niso bile v navadi in po dobrohotnem naključju so tudi moje knjige izhajale brez njih in brez vsiljive hvale na platnicah ali zavihih. (Šele pri *Mestu sto* so tako tiščali, češ, koncept, da sem popustil; prav hvaležen sem tovarišu Ivu Svetini, da je za na zadnjo stran platnic napisal lepo, nevtrarno vinjeto.) Knjiga bi se mi zdela s pisanjem na njej ali v njej nekako zamejena in kontaminirana, ne samo zato, ker bi bil vzvišen nad reklamo. Prve izdaje ne bi rad delil z literarno stroko. Toliko je to, kot pravite, zgovorno; kakšne ošabnosti v smislu pregovora ni, prej zadržanost. (Drugače je seveda pri izbranem delu. – Pa tudi, saj nekakšna zahvala v knjigi vendar je: "Knjiga je nastala s pomočjo štipendije iz knjižničnega nadomestila in izšla s podporo ministrstva za kulturo.")

Forštner: Brala sem, da ste otrok mesta in da ste si šele v četrtem desetletju življenja omogočili bivanje v zelenju, torej na podeželju, ki je nekakšen obljubljeni svet poezije; a že po nekajletnem bivanju na idiličnem Krasu se – vsaj v svoji najnovejši pesniški zbirki – vračate v mesto. Zakaj?

Jesih: Ja, že res, ampak bolj kot za mesto gre za pesem. Iskal sem prazen naslov in kaj je bolj praznega od števila, če ni kakšno ljudsko, pravljичno, vraževsko. Naslov zavaja; poleg tega naslovi tradicionalno radi tematizirajo motiviko. Pa malo igrice s ponovljenim drugim zlogom. Pravzaprav še zdaj ne vem, ali je naslov dober. Je pa še kar zapomnljiv. (Za naslov knjige *Tako rekoč* vem, da je dober.)

Mesto pa se v večini pesmi v knjigi mogoče prikazuje zato, ker je daleč od srca. Že zdavnaj sem opazil, da o stvareh, ki jih imam pred očmi, ne morem pisati. Moram počakati, da se vsaj zameglijo, če že ne prestopijo

v platonistično *idejo mesta*, v našem primeru. Sicer pa je bila, če je to kaj pomembno, moja civilna oseba predmestni otrok in pob in dolgolasec (češ: huligan) in lahkoživec in vse in nič, in tu se je nakopičil velik del omenjenega izkušenjskega fundusa; drugega nimam.

Forštner: Matej Bogataj v sklepu svoje kritike vaše pesniške zbirke *Tako rekoč* ugotavlja, da vam je uspelo skoraj nemogoče, namreč da ste dosegli (pesniško) popularnost brez populizma, pri tem pa tudi stroka do vas ni "stoka". Sprašuje se, ali si *živi klasik* lahko zaželi še kaj več. Kako odgovarjate na to vprašanje?

Jesih: Popularnost? Ko je neki moj tovariš, filozof, pred leti izdal knjigo, o kateri je bilo kar nekaj govora po radiu in takšnem, sem mu to ob srečanju omenil, češ: fino, a ne, ni padla v prazno, lepo odmeva. Pa mi je resno odvrnil, da ga to precej skrbi. Gotovo, velika večina nas je – kot vselej tudi danes – plitvih, brezčutnih, površnih, naš um je tog, poln obrazcev in stereotipov, in tudi mene zguljene reči poezije neskončno dražijo; rad imam, da tički pojejo, da vetrček piha, in to uvedem in potem se trudim, da ne bi bilo "kičih", ker nočem pisati kratko malo kakšnih splošno všečnih pesmi. Pisati: ko pišem, navsezadnje ne pišem čisto jaz, ampak pišem, kot mislim, da bi nekdo pisal. Saj za popularnost mi, mislim, ni mar, a po drugi strani, če kdo, ki ga že zaradi česa cenim, kaj mojega pohvali, grem naprej z bolj dvignjeno glavo.

Forštner: Nesporno je, da ste s svojimi soneti slovenski poeziji spet poskaleli zainteresiranega bralca, saj je vaš (pesniški) jezik tak, da mu (spet) verjamemo. Kaj pa menite o trditvah, da je vaša sonetna poezija glasnica (ne)reda sodobnega prelomnega časa, v katerem se kozmos sprevrča v kaos, in hkrati tudi red, s katerim se lahko ta nered zdravi?

Jesih: Lahko da, saj nihče ne živi iztaknjen iz svojega časa. Bi pa rekel, da so takšne trditve mogoče bolj upravičene in veljavne iz malo večje časovne distance. Pri delu najbolj efemerne dnevne vsebine vendar odrinem. Mogoče je volja po zahtevnejši oblikovanosti samo protiutež temu kaosu? Mislite, da je človek obdarjen z nekakšnim notranjim aneroidom, ki se pri kom izkazuje bolj na tehnopoetski lestvici, če rečem malo zapleteno, in potem z njim korespondira, lahko tudi malček polemično? Sicer pa mi ni tuj rek, čigav že, da se v vsakem delcu izreka celota sveta.

Forštner: Znano je, da vam je poezija cilj sama na sebi, ne pa sredstvo za izpoved ali po(d)uk, a se dobro zavedate prostora in časa, v katerem

živite, zato vanjo vpletate osebne spomine in občutja. Kako vam uspe(va), da se ob pogledu na "neprijetno resnico" razvrednotenega in izgubljenega sodobnega sveta vzdržite vsakršne kritike in/ali (ob)sodb le-tega? Na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja ste v nekem intervjuju dejali, da vas je takrat prvič po "provokativnih" študentskih letih spet zamikalo, da bi komu "pokazali jezik". Pa danes? Stanje modernega sveta in družbe ter posameznika v njem človeka kar vleče za jezik, se vam ne zdi?

Jesih: Ogorčenje, bes, žalost, zgražanje, sočutje, strah (tudi za svojo rit) – vse, kar nam vsako uro ponujajo poročila – naj v pesem ne vstopajo tako, da čez dve leti še sam ne bom vedel, kaj natančno sem imel v mislih. Takšno po navadi ni prida. Za to so civilna sredstva, recimo kazanje jezika, vendar so žal tudi ta omejena. Sem slišal, da je na primer revolucija prepovedana. Svet je postal v teh dveh desetletjih še gnusnejši, posameznik v njem pa je še bolj nemočen. Če si se v Jugoslaviji o čem ali o kom izrazil preveč resnicoljubno, si tvegala malo aresta, a se te je vsaj slišalo, in arest ti je bil v čast; zdaj pa naj kakšen pameten pove, kar hoče – vanj bolšči bebav trop gluhecev. Sam ne znam ne misliti ne pisati kot kak voltairjanski kritični intelektualec ali Erazem Rotterdamski, pa tudi – ne moči nimam ne volje ne vere, da bi se oglašal. Za povrhu pa bi mojo civilno persono vzeli bolj kot pesnika, ergo klovna ali vsaj rokohitrca, vsekakor pa cirkusanta, zabavnika; pa moram vendar, sploh ne nazadnje, tudi v civilni sferi skrbeti za dobro ime svoje blagovne znamke. ("Aha, to so pa pesmi tistega nergača!") – Seveda pa nam za zelo skrajno civilno silo še zmeraj ostane, da zasnujemo kaj prepovedanega. Sicer pa znamo na tem svetu, v tej deželi pa še prav radi, v razmerah, ki jih imamo za neznosne, tudi oditi. (To pa bi bilo morda blagovni znamki v prid?)

Forštner: Bralci, (literarni) poznavalci ter vaši kolegi po peresu o vaši poeziji pišejo in govorijo samo v presežnikih in vas postavljajo ob bok samemu Prešernu. Kaj menite o primerjavah z "največjim slovenskim pesnikom"? So trditve, da ste ga kot vele mojster slovenskega jezika s svoj(evrstn)o demokratizacijo oziroma renovacijo njegove poezije celo presegli oziroma da naj bi se z vašo poezijo pevčeva struktura prerodila in dopolnila in bi zato lahko ob njej govorili tudi o t. i. jesihovski strukturi, za vas vzpodbudne ali obremenjujoče?

Jesih: Ah, sem počaščen, jemljem za dobronamerno, a vendar pretirano: razumem bolj v duhu izreka, ne po črki. So rekli: ga ni, ki bi *znal bolje naš*

jezik; so rekli *Prešeren*, so rekli *živi klasik*. Saj če mi je kdo rekel *kreten*, tudi nisem jemal dobesedno (kot motnjo v duševni razvitosti), ampak sem razumel, da sem bil po njegovem bleknil neumnost.

Forštner: Je bila sonetna "faza" res vaš način "prebolevanja modernosti" (M. Kos)?

Jesih: Najbrž res, a to je bolj stvar eksegeze, ki se avtorju ne spodobi. Toliko vendarle smem reči, da sam vidim zelo jasno linijo, ki se nadaljuje iz knjige v knjigo. Mislim, da se je prebolevanje (beseda je posrečena, samo napol je prisposodna) izražalo že vsaj v knjigi *Usta* (1985), kakšne poznejše prvine – ambient, opisi, zabrisi, elipse – pa tudi prej ... A prepustimo to času, če bo še kdaj koga zanimalo.

Forštner: Za vašo poezijo velja, da v njej odmeva (življenjska filozofija) sprijaznjenost(i) z minevanjem vsega. Kako je torej pri vas z nostalgijo za mladostjo? Vemo, da se je Prešeren od nje poslavljal in poslovil zelo težko in boleče.

Jesih: Lepša polovica mojih dni sicer zdaj zdaj šele pride ... Tu ne čutim nič bolečega. Se ne oddaljujeva v zasebnost? A ko imam že ravno besedo, dovolite nekaj drugega. Poznam ljudi, ki so si res silno boleče oprtali nov križ na pukel. Barvanje las, mladostniški žargon ... Koliko je o tem znano v zvezi s Prešernom, me niti ne zanima. To je tako ničevo! Preziram to zasilno in žaljivo prešernoslovje, v katerem s pomočjo čenč, trača, dobesednega razumevanja posameznih pasusov, ničvredne psihologije najbolj bednih damskih žurnalov velika poezija nenadoma postane funkcija neke fragmentarne biografije! In s tem tradicionalno zastrupljajo šole. Podobno mi po radiu zaigrajo njegov prelep Schumannov komad kot ilustracijo duševne bolečine. Ne kontekstualizirajte mi tako velike umetnosti. – Povrhu tega pa je kratko malo nespodobno, da o pokojniku trobezljajo takšne, ki bi jih o svojem pokojnem očetu zagotovo utajili, čeprav je vse človeško. Če je to kakšna veda! Bom zato verze ali violine bolj "razumel"? (No, pa sem malo pokazal jezik.)

Forštner: Bo Milan Jesih Slovincem kdaj spletel sonetni venec ali pa boste – kakor pišejo kritiki – svoje pesmi še naprej raje povezovali v lične "šopke"?

Jesih: Res je: kar imenovani dela, najbrž lahko pride v celoti blizu samo ljudem, s katerimi ima skupni materni jezik, samo oni lahko do zadnjega čutijo odtenke in prtljago besednih nizov, če ostanemo pri tem, ne glede na to, kaj so po krvi.

Sonetnega venca nimam v načrtu; skoraj 200 verzov dolga pesem, pa tako členjena ... Sem bolj možakar kratkih form.

Forštner: V življenju ste se znašli v "elitni" družbi. Že več let se družite ne le s Prešernom, ampak tudi s Shakespearjem; posebno intenzivno zadnjih dvanajst let, odkar prevajate njegove drame. Kot ste nekoč dejali, pogosto skupaj zaideta celo v kakšno gostilno in enkrat se je William pošteno napil. Obstaja kakšna anekdota iz vajinega zadnjega druženja ob Kralju Learu (2008)?

Jesih: Ne dvanajst, let je še enkrat toliko. Prevedel sem vsega kakih šestdeset iger, četrtnina izmed teh je Shakespeare, potem skoraj vsega Čehova, pa večino Gogolja, nekaj Bulgakova, Ostrovskega, Bablja, Gorkega, lep del Nušića, eno Kleistovo ... Zadnji je, ja, *Kralj Lear*. Čeprav je njegova usoda anekdotična, druženje z njim ni bilo prav zabavno.

Forštner: Ste vrhunski prevajalec (zlasti) dramskih besedil, nimate pa se za kaj prida dramatika, saj menite, da je za pisanje iger potreben um, vi pa ste (samo) klepec, rokodelec. Pa vendar ste na začetku 90-ih let prejšnjega stoletja dejali, da verjamete, da boste nekoč napisali dobro igro (ne pa tudi vrhunske). Se vam zdi, da ste jo že? Katera je to?

Jesih: Ja, povedano drugače: spotikam se ob podrobnostih, celoto pa izgubljam izpred oči. (Sem čisto zanič šahist: ko pripravljam svojo zanko, sploh ne opazim usodne nasprotnikove.) Zato mi je pred desetletji lahko uspela lepljenka fragmentov. Pisanje za gledališče je nekaj čisto drugega kot pisanje pesmi, torej kratkih besednih nizov. Poezijo lahko v tišini nosiš naokoli v petih besedah na koncu jezika, je lahko individualna, v našem času se večidel tudi seznanjamo z njo v zasebnosti, pod majhno lučko. Gledališče pa je družbena institucija, reflektorji z več tisoč vati, in odziv je hipen; poezija govori tebi, gledališče hoče dialog z nami. – Še zmeraj upam, da bom napisal vsaj še kakšno uprizoritve vredno igro.

Forštner: Kako se danes, po natanko štirih desetletjih, spominjate svojih dramskih oziroma gledaliških začetkov pri literarno-gledališki skupini Pupilija Ferkeverk?

Jesih: Spominjam se jih, če sem oseben, prvič, s tisto osladno nostalgijo, ki bi jo raje zamolčal. Drugič pa: slabo. Koliko so odplaknila ta desetletja! Štiri. Bil sem maturant, stopal sem v svet, pred menoj sama prostost ...

Forštner: Kritiki ugotavljajo, da ste v svoji zgodnji, ludistični in/ali avantgardni fazi pisanja dramskih besedil razvili izviren tip dramske igre, v kateri dominira jezik, a le-ta ni dobil posnemovalcev, niti ni razvil svoje šole. Kaj mislite, zakaj je tako?

Jesih: No, v mislih imate igro *Grenki sadeži pravice*; tam sem Kolumbu lepo ubil jajček. Ko sem jo pred nekaj leti spravljal v digitalno obliko za vnovičen tisk, sem tistemu mladeniču moral priznati občutek za tempo in ritem, spretno lepljenje prizorov, pa dobre in raznovrstne, nenadne ostre ali zelo mehke prehode, nič ne rečem. Ampak tisto jajce se je ubilo samo enkrat; iz njega sta padla igra in slabo uporaben patent, ki sem ga potem uporabil še v dveh ali treh igrah, tudi radijskih, v katerih pa je bilo vezivo ali motivno (*Ljubiti, Triko*) ali pa že zgodbeno (*Večerja s pis-mom*), v rudimentih pa še kdaj. Patent je v osnovi ali burkaški ali pa malo nadrealističen, zato ni čudno, če ni povlekel za seboj. Poleg tega je šlo najbrž, vsaj z zornega kota resnih institucionalnih gledališč in njihovega občinstva, bolj kot za eksperiment vendarle za nekakšen, kot se zdaj reče, popkulturni dogodek. Zgodnja sedemdeseta so bila pač sproščena leta! Sicer pa tudi neprimerljivo pomembnejši slovenski dramatik (Smole, Strniša, Zajc) niso razvijali šol.

Forštner: Čeprav poudarjate, da poskušate v dramskih besedilih oziroma prevodih le-teh pisati čim jasneje, režiserji vaših gledaliških iger pogosto "tožijo", da je jezik v njih zapleten in da pomeni uprizarjati vaše igre iznajti nov odrski jezik. Kako komentirate to dvojnost?

Jesih: Verjetno gre za dvoje. Jasnost je najprej natančnost in pomen je treba včasih prav zavito izcizelirati, to pa je videti zapleteno in je včasih malo teže zapomnljivo; ko pa tovarišija igralk in igralcev pretrpi prve bralne vaje kakšnega prevoda in jim tekst zleze pod kožo, me že lepše gledajo in nekateri celo trepljajo.

Odrski jezik, ki da se išče za moje izvirne igre, pa razumem kot tehnični termin za način postavitve. Zasilna, shematična virtualna režija, s katero si pomagam pri pisanju, je v besedilu že vsebovana in naprej morajo oni, če prevzamejo; ampak rajši zavrnejo, z menoj se lomijo samo najbolj

junaški. To seveda tako pozdravljam kot obžalujem; vendar sem zadosti izkušen, da čutim, kdaj pišem dialoge iz črevesja in kdaj gre za prazen tralala. Od proze pa sem sploh dvignil roke.

Forštner: Nezmožnost pisanja vrhunskih gledaliških iger ste kompenzirali z bleščečimi radijskimi igrami; bi lahko rekli, da so vaše pesmi, ki se kritikom (predvsem v zadnjih dveh zbirkah) odkrivajo kot nekakšni napeti miniromani, nastali pod peresom mojstrskega zgodbarja, kompenzacija za nepisanje proze? Ne nazadnje ste nekoč sami dejali, da ste pravzaprav zabaven prozaist, ki pač že več desetletij piše druge stvari, ker je prozo (uspešno) odreagiral že v sebi.

Jesih: No, saj najbrž želja ni bila tako močna, sicer bi zbral tudi voljo in kdaj prišel čez tretjo ali peto stran.

Primerjave imajo, sami veste, po navadi samo kakšno stično točko (*tertium comparationis*), prav daleč jih ne moremo gnati.

Tako bi si bila v nekakšni žlahti celovečerna gledališka igra in roman ali povest; radijska igra bi bila približek novele ... Za pesmi pa ne vem; ti pogledi iz ene drobne točke so tako omejeni. Čeprav nas tudi pri tako lapidarni formi, kot je haiku, osupne, da je v sedemnajstih zlogih lahko izrečena celota sveta.

Forštner: Kako razumete to, da ste edini slovenski pesnik, ki je za eno zbirko prejel obe pesniški nagradi, Veronikino in Jenkovo?

Jesih: Nagrade človeka razveselijo: za kratek čas ima občutek, da je v tistih dolgih dneh, ko je visel za računalnikom in iskal poti naprej, naslednjo besedo, špranjo, v kateri se bo pesem razprla in čudežno stekla dalje, vendar delal nekaj pomembnega in da je bilo opaženo. Ko delam, mi ni mar, ali bom komu ustregel, se komu prikupil, koga razveselil ali osupnil. Ko pa je narejeno, sem priznanja vesel. Kaj naj rečem konkretno o teh nagradah, ki jima je sledila še velika Prešernova – mislim, da so *Jambi* moja najboljša in najbolj čista knjiga, poleg tega pa vem, da so v žirijah tudi samo ljudje in ne bogovi, in vem, da se knjige pesmi ne da kratko malo stehtati, da bi se s tem njena kakovost številčno izrazila ... Člani žirij pač takrat niso mislili, da je v omejenem času, ki so ga pretresali, izšla kakšna boljša knjiga.

Pa tudi to vem, da mi lahko obesijo Nobelovo, pa ne bo zato naslednja, še nenapisana pesem nič boljša.

Forštner: Kakšni občutki vas prevevajo ob tem, da je Boris A. Novak v neki svoji čestitki vam zapisal, da ste kot pesnik ponotranjili in v svojo pesniško izkušnjo vgradili zgodovino slovenskega soneta in bodo zato tudi vsi vaši kolegi po peresu posvojili vaše videnje sveta in vgradili vaše sonete v svoje srce kot dragocen del svojega literarnega in življenjskega obzorja?

Jesih: Tovariš Boris je iskreno galanten gospod in skoz in skoz poštenjak; ker vem, da zna molčati, vselej kadar kaj reče, zaupam v njegovo od-kritosrčnost. Pred kakšno vznesenostjo pa nihče ni varen.

Forštner: Kakšen je sicer vaš odnos do pesnikov vaše, pa tudi naslednjih generacij? Spremljate njihovo delo? Ste s katerim izmed njih morda tudi v tesnejšem, celo prijateljskem odnosu?

Jesih: Oh, kot vsi bralci imam afinitete, ki pa se spreminjajo ... So pesmi, ki jih imam rad, in tu je, rečeno približno, sto pesmi kakšne trideseterice živih pesnic in pesnikov, to bi bila lepa knjiga; so pesmi, za katere vem, da so dobre, pa me ne učarajo, in jih ni nič manj; pa na stotine pesmi, ki so jih dali tovariši po peresu dva verza prezgodaj iz rok. – Bi rekel, da se z vsemi iz ceha razumem; po ne prav srečnih (menda dveh) letih, ko sem bil kos urednika pri Wieserjevi založbi in sem moral zavrniti kup rokopisov, pa tudi, hvala bogu, v ničemer ne odločam o veselju ali nejevolji drugih.

Sam nisem tekmovalen in me uspešno delo tovarišic in tovarišev raz-veseljuje. In žal, kadar se mi zdi slabo, tudi vznemirja ali potre. Včasih recimo res ne vem, zakaj gre kdo na kakšnem mestu v novo vrstico, zelo redko recimo lahko razberem nujnost, da se verz konča z brezzložnim predlogom (z, v, k). Mislim, da sem mogoče preveč malenkosten; mogoče hočem vse preveč izrisano na mreži cerebralnega, ko pa je poezija vendar čutno svetljenje ... Poleg tega pa je (ne nejasnost, marveč) zabris ostrin ena boljših zapuščin modernizma, tako likovnega kot literarnega.

Forštner: Kaj pa menite o "problemu" slovenskih pesnic? Je danes spolno razlikovanje v slovenskem literarnem prostoru sploh (še) navzoče?

Jesih: Načelno je vseeno, katerega izmed naših sedemnajstih spolov je bitje, ki je napisalo pesem. Je pa res, da nekatere tovarišice civilno rade močno poudarijo svoj spol, čeprav samo pesem to kaj malo briga, in to včasih povzroča nekoliko nelagodja. Ampak saj poezija ni zato, da bi zbujala prijetne občutke in nirvano.

Smem na tem mestu malček v digresijo? Na misel mi prihaja neka zanimivost, kako naj rečem, skriti spol pesmi. Načelno mora pesem funkcionirati brez navedbe avtorja; načelno lahko dedec napiše pesem z rabo ženskega prvoosebne subjekta (recimo tako kot Gradnik) ali dama z rabo moškega. A ni tako preprosto. Da ne bi, ko tu cizeliram s prsti, zadaj z ritjo kaj podrl, pojdemo poldrugo stoletje nazaj, k drugemu jeziku pa čez lužo: ali lahko recimo pri znameniti Frostovi pesmi *Postanek ob gozdu na snežen večer* odmislimo, da je govorec *maskulin*? Ali pri pesmi Emily Dickinson 712 (ko se odpelje v kočiji s Smrtom), da govori ženski subjekt? Čeprav je prva oseba v angleščini za oba spola enaka. Če nam pri prvem branju sobralec zakrije ime avtorja, ali nam je polna percepcija pesmi onemogočena?

Forštner: V zadnjih letih je pogosto nagrajena prav poezija slovenskih pesnic. Je ta zares kvalitetna ali se za tem skriva nekakšno "odkupovanje" za nekdanje "zmote"?

Jesih: Ne upam si reči, nisem na tekočem in tudi literarna zgodovina ni moja prva ljubezen. Gotovo pa imamo, saj to je najširše znano, ta čas nekaj sijajnih in zelo individualno profiliranih poetes različnih žlahtnih letnikov.

Forštner: Vtis imam, da zavračate pesnike, ki v svoji poeziji poleg svoje osebnosti razkrivajo tudi svojo zasebnost.

Jesih: Ne, ne zavračam! Moja poetika velja samo za moje delo. Cenim tudi veliko avtorskih blagovnih znamk, ki se podelajo na vse, kar je meni tako ljubo. Predobro vem, da vsakdo poišče svoj izraz. Celo odkrito agitatorske pesmi so lahko močne. Še reklamni kupletek je lahko dober. Pesem mora biti samo izražena z vso prezenco, kakor rečemo za igralca; slavec žgoli, lev rjove, osel riga – ali: otrok pretresljivo joka, otrok sladko brbljajčka, otrok resno, zavzeto spi; pesem lahko joka ali laja, telovadi na krogih ali pleše v parterju, samo da ima vso prezenco. V tem smislu lahko – shajajva brez imen, čeprav ni nobeno odiozno – pesniki pišejo tudi o zasebnem. Poznam in cenim in imam rad nekaj takih pesmi. – Ali recimo na literarnih branjih: zelo veliko bralcev si želi, preden začne, malo stika z avditorijem. Nekateri radi malček kontekstualizirajo pesmi, ki jih bodo brali. Največkrat resda precej nevešče in brez potrebe. Sam tega ne počnem, nočem biti sam svoj konferansje, imam vse argumente – ampak to velja zame. Ne zato, ker sem tak demokrat, bolj zato, ker vem, da ne

vem vsega. In da smo, ko tam beremo, vsak zase samo bedni ljudje, ki se na tem svetu pobirajo vsak po svoje.

Forštner: Česa poleg številnih tujih jezikov bi morali še (na)učiti posameznika – moškega ali žensko – da bi ga lahko načrtno vzgojili oziroma izšolali za pesnika/pesnico? Mislite, da je to sploh uresničljivo? In kdo bi sploh lahko bil tak "učitelj"?

Jesih: Usmerjeno izobraževanje ne uspeva. Mislim pa, da je v našem metjeju res zdravo dobro znati še kak jezik, lahko tudi kakšne slabše; naj bodo predmeti človekove radovednosti razpršeni, ni dobro biti "fahidiot". Ker osebno poznam kar nekaj slovenskih pesnikov, pa si ne morem predstavljati raznovrstnejše človeške družčine. Ergo: vsak značaj je lahko pesnik, vsaka narava je lahko čevljarka, sleherna čud je človeška. Vse neuresničljivo je že uresničeno.

Forštner: Mnogi menijo, da se bo kmalu izkazalo, da je bil najpomembnejši kulturni dogodek prejšnjega leta ustanovitev *Agencije za knjigo*. Tudi vi mislite tako? Kakšna so vaša pričakovanja glede *Agencije*?

Jesih: Državljan je prisilni abonent v menzi. Skrivnost kuhinje, iz katere mu na izložbenih ekranih kažejo marsikatero neznansko dobroto, je neznanska; dobrodušni kuharji hvalijo jutrišnji jedilnik; včasih se skozi zrak spreletijo mamljive, obetavne vonjave (lahko da iz državnozborskega oddelka, sem k nam takšne izpolnitve ni nikoli) ... No, državljan papa enkrat boljše, drugikrat bolj omledno, pogosto čisto neslano, včasih okusno, a premalo, včasih zanič, pa vendar obilno ... Jé in ne crkne, jé, kar mu skuhamo; jed lahko po mili volji kritizira, briga jih, kuharje, a kontrarecepture nima. Tako ubogi slehernik. Pri nas na dietnem oddelku, hočem reči, jaz pišem nize besed, za kulturno politiko nisem kompetenten, ne vem, kako bi bilo za vse najboljše; vem, kako je meni, ampak jaz nisem pomemben. Pomemben je metje. Prepuščen je amaterizmu, popolnoma deprofesionaliziran. Tajkuni pa vse premalo pišejo in nič ne vemo, kako. Sistem, ki preferira velike, gladke površine, hoče uničiti takšne anomalije, kot je literatura. Naj gre literatura na trg. Kaj lahko naredi na novo ustanovljena Agencija, ne vem, vem pa, za kaj si prizadevajo nomenklaturne ekipe po revoluciji pred osemnajstimi leti.

Forštner: Vrniva se k vaši poeziji. V nekem intervjuju ste razložili svojo idejo "sedemkrat sedem". Ste jo že uresničili? Govorili ste tudi, da se lahko zgodi, da boste ta "patent" preprosto prodali.

Jesih: Ne, zamisel, da bi sedem pesmi napisal sedemkrat, prikazujoč z majhnimi sredstvi velike razlike v pomenu, še ni pričakala ne mene ne kupca. Samo resni, prosim!

Forštner: Nekoč ste dejali tudi, da ste imeli neki začetek (pesmi) v predalu več let, celo desetletje. Ali tudi danes kakšen čaka v predalniku vaše pisalne mize?

Jesih: Seveda imam začetke, ki čakajo leta, in tudi eventualne konce. In tudi cele pesmi, v katerih čaka na spremembo kakšen verz. Trdno podjetje ima zmeraj na zalogi nekaj repromateriala. In določen kalo.

Forštner: Po izdaji *Ust* ste govorili o petih pomembnih izkušnjah, ki vam jih je prineslo pisanje prvih petih pesniških zbirk. Kaj lahko poveste o svojih izkušnjah po naslednjih petih zbirkah?

Jesih: Pravzaprav lahko po tistem govorim o eni sami izkušnji, ki se resda malo ponavlja, a tudi pogloblja. Jambski verz me je požrl kot živi pesek. Za svoj svobodni verz nimam več ne metronoma ne tehtnice. Ko se tistih nekaj besed začetka reorganizira v jamb, saj ne več zmeraj pentameter, pa nenadoma začutim tla pod seboj in potem vam tudi plešem.

Forštner: Na podlagi izkušenj prve peterice pesniških zbirk so nastali *Soneti*. Kaj lahko torej pričakujemo po *Mestu sto*? Sta se z nadzornikom v vas že pogovorila o tem?

Jesih: Nadzornik nima programa, zna samo gledati pod prste. Ta, ki vam odgovarja, je samo človeški gostitelj majhnega piščočega krdela in mogoče še najmanj poučen.

Forštner: Bi lahko danes sami o sebi rekli, da ste t. i. kronani norec, torej človek, ki je odprt za norost, za lepoto sanj in drobnih življenjskih utrinkov, in zato ne potrebuje kraljestva in dvora zunaj sebe, ampak je sam svoj gospodar, svoj kralj?

Jesih: No, vesel bi bil, če bi lahko na kratko pritrdil; ampak ni čisto tako, ne glede dela ne civilno. Glede dela se zavedam, da imajo izdelki moje blagovne znamke kar nekaj temnih strani, šibkosti in nepopravljivih defektov in za povrhu še kakšne, ki si jih prikrivam, pa jih zato še toliko laže

perpetuiram. Zavedam se tudi, da kakšnih posebnih inovacij v asortimentu ne bo, ker se namreč stara kljusa težko uči.

Zaradi dela je človek pogosto v ponižujočem položaju, posebno v obdobju, ko tako pisanje kot prevajanje v na videz istem obsegu jemljeta neprimerno več časa; pa ne zato, ker bi bil manj gibčnoumen, ampak zato, ker več preverjam in preizkušam. O civilnih bojaznih in strahovih v zvezi z našim poklicem ne bom govoril, ampak najbrž gre za to, da smo vsi presežni delavci.

Sicer pa je tudi lutkovna igrica *Kronan norec* najbrž nastala kot upodobitev sanj in ne kot dokumentarec.